بسمه تعالی شأنه العزیز

مباحثه چهار ضلعی و چهار جانبهٔ قرآنی

استحکام و ملکه شدن ادبیات عرب با کار چهار بُعدی بر روی قرآن

شامل: ۱. تجزیه صرفی، ۲. ترکیب نحوی، ۳. تحلیل بلاغی و ۴. تفسیر مختصر قرآن حکیم

تمرین و تطبیق ادبیات عرب (تجزیه صرفی، ترکیب نحوی و تحلیل بلاغی آیات قرآن حکیم)، در برنامه پیشنهادی در کتاب برنامه درسی کوتاه‌مدت، کاربردی و کارآمد، در قالب یک عنوان درسیِ مستقل در سال دوم، البته با این تبصره که «شکل مطلوب برگزاری این کلاس، صورت کارگاهی می‌باشد» در نظر گرفته شده است.

همچنین در این کتاب بر این نکته نیز تأکید گردیده است که تمرین و «ممارست بر روی ادبیات عرب (صرف، نحو، معانی، بیان و بدیع)، از طریق تطبیق عملی قواعد و قوانین آن بر روی متون فاخر عربیِ معیار (همچون متن قرآن حکیم) امری نیست که با یک سال کار کردن بر روی آن، از آن مستغنی شویم. لذا ضرورت دارد طلبه، در طول سال و به فراخور حال و فرصت، و یا لااقل در ایّام خاص مثل روزهای جمعه یا ماه مبارک رمضان که بهار قرآن است، یک برنامه تجزیه صرفی، ترکیب نحوی و تحلیل بلاغیِ آیات قرآن – چه به صورت مباحثه و چه تدریس – برای خودش در نظر بگیرد تا هم از نورانیّت و معنویت انس با کلام الله مجید، استضائه و استفاضه کند و هم قواعد ادبی برایش ملکه شود».

در همان کتاب، در باب ضرورت کار جدی بر روی ادبیات گفته شده است که ادبیات عرب و منطق، مهم‌ترین پایه‌ها و مقدمات تحصیلات حوزوی هستند که یک طلبه در صورت عدم تجهیز به این دو دانش، امکان و توان بهره‌مندی از دروس دیگر همچون فقه، اصول، تفسیر، حدیث، فلسفه و غیره را نخواهد داشت. لذا قواعد ادبی و منطقی به عنوان دو ابزار بنیادین و غیر قابل جایگزینی باید در ذهن طلبه، ملکه شوند و آن‌قدر بر روی این قواعد کار شود تا رسوخ کاملی در ذهن و فکر وی بیابند.

اما اینک ضمن تأکید مجدّد بر آن مطالب، به طلابی که در پایه‌های بالاتر قرار دارند ولی در عرصه ادبیات عرب، به اندازه کافی خود را قوی و مسلط نمی‌بینند پیشنهاد می‌گردد با تشکیل گروهی همراه و هم‌هدف، ضمن انجام مباحثه‌ای مستمر و چند ساله بر روی آیات قرآن حکیم در زمینه:

۱. تجزیه صرفی ۲. ترکیب نحوی ۳. تحلیل بلاغی

«تفسیر مختصر قرآن» را نیز به مثابه ضلع چهارم، به این سه مورد اضافه نمایند، تا با انجام این تمرین و مباحثۀ چهار ضلعی بر روی آیات کلام الله مجید – از ابتدا تا انتهای قرآن – افزون بر دستیابی به تسلطی شگرف و مثال‌زدنی نسبت به قواعد صرفی، نحوی و بلاغی، در زمینه «لغت» نیز از احاطه و تسلط فوق العاده بالایی برخوردار شوند؛ چراکه یک دور مرور آیات قرآن به همراه مطالعه و مباحثۀ یک تفسیر مختصر، و آشنایی با شرح مفردات و معانی و مفاهیم این کتاب عزیز، بخش اعظم دانش لغوی که یک طلبه به آن نیازمند است را نیز فراهم می‌سازد.

البته این حقیقت، محتاج بیان نیست که ثمرات و آثار یک دور مطالعه و مباحثۀ شرح و تفسیر کل قرآن کریم – و لو به صورت موجز و مختصر – تنها به لغت‌شناسی یا امور دیگری از این دست منحصر نمی‌شود، بلکه این کار سبب می‌شود که طلبه، از همان سال‌های آغازین، به یک دریافت و برداشت کلی و اجمالی، و به اصطلاح، به یک تصویر هوایی و نقشه کلان از مضامین و معارف قرآنی دست پیدا کند تا بتواند در گام‌های بعدی به یک اسلام‌شناسیِ اصیل، مطمئن و مبتنی بر مکتب وحی برسد.

همان‌گونه که در کتاب برنامه درسی ملاحظه نموده‌اید در آن کتاب پس از اشاره به این مطلب که «خواندن دست کم یک دور تفسیر مختصر کلّ قرآن حکیم در طول سنوات تحصیل مقدمات و سطح از ضروری‌ترین امور برای هر طلبه است»، به عنوان نمونه از چند تفسیر مختصر، موجز و روان هم‌چون «التفسیر المبین» نوشته محمد جواد مَغنیه، یا «المصفّی» نوشته ملا محسن فیض کاشانی، یا «التفسیر الوجیز» (معروف به تفسیر شبّر) نوشته سید عبدالله شُبّر و یا حتی از «التفسیر المعین» نوشته محمد هوَیدی، نام برده شده است، که یکی از همین تفاسیر و یا تفسیری از اشباه و نظائر آنها می‌تواند در این مباحثه چهار ضلعی و چهار جانبۀ قرآنی مورد استفاده قرار گیرد.